

İNSAN İLİŞKİLERİNDE "ÖZELLEŞTİRME"

Aydınlık Dergisi, 10 Mayıs 1998

Yıldırım Koç

Milliyet Gazetesi'nin 23.4.1998 günlü sayısında iç sayfalardaki bir haberin oldukça büyük verilmiş başlığı, "Öğretmen, öğrencisini müşterisi gibi görmeli," idi. Haberde şunlar yazıyordu: "Eğitim kurumları, tıpkı şirketlerin yaptığı gibi, öğrencilerini müşteri gibi görme yönünde çalışmalar yapıyorlar."

Bu haberde yansıyan anlayış, bireyciliğin ve bencilliğin nereye götürülmek istendiğini açıkça ifade ediyor. İsmet İnönü, devletçilik atılımının gerçekleştiği günlerde özel sektörün kar hirsından öyle yılmış ki, "ellerinde imkan olsa soluduğumuz havayı bile meta yapacaklar" anlamına gelen sözler söylemiş. Henüz soluduğumuz havayı pazarlayamadılar ama, öğretmen - öğrenci ilişkisini ticarileştirme konusunda önemli adımlar atıldılar.

Aynı mantık, hasta ile hekim arasındaki ilişki için de geçerlidir. Hekim, karşısında bir hasta insan görürse farklı davranır, müşteri görürse farklı. Öğretmen de karşısında insanlığın, ulusumuzun ve belki de sınıfımızın geleceğini temsil eden bir öğrenci görürse farklı davranır, bir müşteri görürse farklı.

Özelleştirme yalnızca kamu mallarının uluslararası ve yerli sermayeye ve Mafyaya peşkeş çekilmesi değildir. İlerde gerçekleştirilecek bir köklü iktidar değişikliğiyle bugün özelleştirilen malların tümü ve hatta daha fazlası kamulaştırılabilir. Ben bu umudu taşıyorum. Umutlarım her geçen gün de artıyor.

Daha tehlikelisi ve kalıcısı, insan ilişkilerinin özelleştirilmesi, metalaştırılmasıdır. Bu anlayış kapitalizmde ilk başlardan beri vardı. Ancak son yıllarda iyice hızlandı. İlkel komünal toplumdaki beri hayatın zorlamasıyla yerleşen bazı birliktelikçi eğilimler ve ilişkiler, kapitalizmde zaten tasfiye oluyordu. Ancak son dönemde iyice güçlenen ulusötesi sermayenin bu doğrultudaki çabaları daha bilinçli bir hal aldı ve yoğunlaştı.

Eskiden Avrupa'ya gidenler, aile ilişkilerinin gevşekliğinden büyük bir şaşkınlıkla ve tepkiyle söz ederlerdi. 18 yaşını bitiren çocuğun evden ayrılması veya evde kaldığında kira ödemesi uygulamalarını anlayamazdık. Bu konuları konuştuğumuzda, bir İsveçli arkadaşım, "bizim aile farklıdır; biz mutlaka her Noel'de bir araya geliriz," demişti. Türkiye'de 1980'li yıllarda bu doğrultudaki eğilimler güçlendi. Aile içi dayanışma gevşiyor. Dostluk-arkadaşlık ilişkileri çözülüyor. Tüm ilişkiler, maddi çıkar ilişkilerine göre belirlenmeye ve biçimlenmeye başladı.

Hekimin karşısına hastanın yerine müşterinin, öğrencinin karşısına öğrencinin yerine müşterinin çıkarılması, bu süreci daha da hızlandıracaktır. Anadolu'nun binlerce yıllık birikiminin, Anadolu hümanizminin de etkisiyle oluşturduğu "dostluk" ilişkileri, ne yazık ki, çözülmektedir. İnsan ilişkilerinin özelleştirilmesi ve metalaştırılması, insanlığa verilen ve tafisi çok zor olan önemli bir tahriftir.